

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΤΙΝΟΣ Θ. ΛΕΤΕΙΟΣ

ΠΛΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟΙ ΙΟΑΝΝΙΝΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΦΙΛΟΦΟΡΙΑΣ

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝΟΜΝΗΜΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΣΥΝΤΑΣΣΟΜΕΝΟΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΑΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ
ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ

9
—
1912

ΦΩΤΟΤΥΠΙΚΗ ΑΝΑΤΥΠΩΣΙΣ * 1969 * RÉIMPRESSION ANASTATIQUE
ΕΚΔΟΣΕΙΣ EDITIONS
ΒΑΣ. Ν. ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ ★ BAS. N. GRÉGORIADÈS

E.Y.D. ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α'

Είναι ύγρον ἀκόμη, ύπε τῶν δακρύων τοῦ γένους τὸ χῶμα τὸ σκεπάζαν ἐλαφρὰ τὸν τάφον τοῦ πρώτου βασιλέως τῆς νέας Ἑλλάδος, εἰς ὃν εὔμαρτο νὰ ταφῇ ἐπὶ ἐδάφους ἑλληνικοῦ, λιχνίζομένος καὶ νεκρὸς ὑπὲ τῶν φιθύρων τῶν χλωερῶν δασῶν τῆς πετυοέσσης Δεκαελείας.

Τὸ ἔθνος ἐκήδευσεν αὐτὸν ἐν δδύνῃ καὶ πένθει, καὶ ἐσβέσθη πλέον τὸ μειδίαμα τὸ ἐπανθισόν ἐπὶ τῶν βασιλικῶν του χειλέων. Ἀλλὰ ζωντανὴ ἀκόμη παραμένει ἐν ἡμῖν ἡ ἀνάμνησις τοῦ ἀνακτος τοῦ ἀλησμονῆτου, καὶ νομίζομεν πλανώμενοι, ὅτι θὰ ἰθωμεν καὶ πάλιν ἀναστρεψόμενον οἰκείως, ὡς πάντοτε, μεταξὺ τοῦ λαοῦ του εὐθυτενῆ καὶ ἀρρυτίδωτον τὸν θαλερὸν πρεσβύτην τὸν οἰακοστροφήσαντα ἐπὶ πεντήκοντα σχεδὸν ὅλα ἔτη τὸ κυμαινόμενον σκάφος τῆς ἑλληνικῆς πολιτείας.

Τὸν ἐνθυμοῦμαι ἀκόμη μὲ δλην τὴν ζωηρότητα τῶν ἐντυπώσεων, ἀς ἐμποιοῦσιν εἰς τὴν παιδικὴν ἥλικαν τὰ μεγάλα γεγονότα, ἀφικνεύμενον ἔφηδον εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ νομίζω, ὅτι βλέπω ἀκόμη ἐνώπιον μου γελαστὸν τὸ ξανθὸν ἐκείνο τέκνον τοῦ βορρᾶ προςμειδιῶν πρὸς τὴν νέαν δι' αὐτὸ μικρὰν τότε πόλιν, ἐν ἣ ἔμελλε νὰ στήσῃ τὸν βασιλικὸν αὐτοῦ θρόνον καὶ ἦτις ἐπέπρωτο μετὰ βασιλείαν μακροτάτην νὰ συνοδεύσῃ αὐτὸν πενθήρης εἰς τὴν ἑοχάτην κατοικίαν ὡς μάρτυρα τῆς ἔθνικῆς ἴδεας, θῦμα διλοφονίας στυγερᾶς. Καὶ ζωηροτάτην διατηρῶ ἀκόμη τὴν ἀνάμνησιν τῆς περιεργείας καὶ τῆς συγκινήσεως, μεθ' ἣς ὅλης ὥρας μετὰ τὴν παρέλασιν τῆς πομπικῆς εἰςδόσου τοῦ Γεωργίου Λ' εἰς τὴν πρωτεύουσαν καὶ ἡμεῖς οἱ παῖδες τοῦ γυμνασίου συνωθούμενοι μετὰ τῶν ἐνηλίκων περὶ τὰς γωνίας τῶν δδῶν ἀνεγινώσκομεν τὴν τοιχοκολλημένην προκήρυξιν τοῦ νέου βασιλέως.

«Ἀναβαίνων ἐπὶ τὸν θρόνον, ἐφ' ὃν με ἐκάλεσεν ἡ φῦφος

νύμδων, ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς, αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκην, διποτεύνω νύμδην λόγους τινάς.

«Οὕτε θεξίστητα σύτε νοῦν δεδοκυμασμένον φέρω εἰς ύμᾶς προσόντα τοιαῦτα οὐδὲ νὰ προσδοκάτε ἔδυνασθε ἀπὸ τῆς ἡλικίας μου. Ἀλλ’ ἐμοὶ φέρω νύμδην πεποιθησιν καὶ ἀφοσίωσιν εἰλικρινῆ μετὰ βαθείας πίστεως εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι ταῦτα τῆς τύχης ἐμοῦ τε καὶ νύμδων. Ἄποσχομαι νύμδην νὰ ἀφιερώσω τὴν ζωήν μου σύμπασσαν ὑπὲρ τῆς εὐτυχίας νύμδων».

Οἱ πρῶτοι σύντοι στίχοι τοῦ βασιλικοῦ διαγγέλματος ἦσαν αἱνεῖ ἔρμηνεία καὶ συμπλήρωσις τοῦ ῥήτοροῦ ἐκείνου, διπερ ἐχρησίμευσεν ὡς ἀπαρέγκλιτον βασιλικὸν πρόγραμμά δι’ ὅλου τοῦ βίου τοῦ Γεωργίου Α’.

Τσαχύς μου ἵ ἀγάπη τοῦ λαοῦ μου, εἶχεν ἐκφωνήσει ὁ νέος βασιλεὺς ἐν τῇ πατρίῳ δανικῇ γλώσσῃ τὴν 25 Μαΐου τοῦ 1863 ἐν τοῖς ἀνακτόροις τοῦ Χριστιανούργου τῆς Κοπενάγης πρὸς τοὺς ἐκλεκτοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, τὸν Κωνσταντίνον Κανάρην, τὸν Θρασύβουλον Ζαΐμην καὶ τὸν Δημήτριον Γρίβαν, ἐντεταλμένους ὑπὸ τῆς δευτέρας ἐν Ἀθήναις Ἐθνικῆς συνελεύσεως νὰ προεφέρωσιν εἰς αὐτὸν τὸ βασιλεῖον στέμμα τῆς μικρᾶς Ἐλλάδος.

Δευτερότοκος υἱὸς τοῦ Χριστιανοῦ Θ’ τοῦ δλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν εἰς τὴν Ἐλλάδα κάθιδον τοῦ σεπτοῦ υἱοῦ διαδεχθέντος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Δανίας τὸν Φρειδερίκον Ζ’, εἶχεν δι’ Γεώργιος Α’ μεταξὺ τῆς 18 Μαρτίου 1863, καθ’ ᾧ εἶχεν ἀνακηρυχθῆ βασιλεὺς ὑπὸ τῆς συνελεύσεως, καὶ τῆς 25 Μαΐου, καθ’ ᾧ ἀπεδέχθη τὸ στέμμα, ἵκανδην χρόνον, διποτεύνων ἀναμνησθῆ τῶν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἱστοοίας σχολικῶν διδαγμάτων καὶ ἀναμετρήση τὰς δυζηρείας καὶ τὰ βάρη τοῦ μεγάλου ἔργου, διπερ ἀνελάμβανε. Δὲν ἦτο βεβαίως ἀγνωστος εἰς αὐτὸν ἡ θλιβερὰ τύχη τοῦ Κυβερνήτου καὶ πρόσφατος ἦτο γι’ ἔξωσις τοῦ Ὀθωνος. Οὐδὲ γίγνεται βεβαίως, διτ τὸ μικρὸν κράτος, διπερ προεφερεν εἰς αὐτὸν τὸν ἀρτιπαγῆ θρόνον, δὲν ἀντεστούγεται

πρὸς τὴν ἔκτασιν καὶ διαποράν τοῦ ἐλληνικοῦ γένους. 'Αλλ' οὐτε τῶν προκατόγων αὐτοῦ ἡγήτορων τοῦ ἐλληνισμοῦ ή ἀδικος τύχη, οὐτε γέραιος τοῦ κράτους, ὅπερ ὥφειλε νὰ διεκδικήσῃ σὺν τῷ χρόνῳ διὰ μεγάλων καὶ παρατεταμένων ἀγώνων τὰ ἐμνικὰ δίκαια, ἐπτόγεσαν τὸν νεαρὸν γόνον τοῦ εἰκούς τῶν Γλυκαδεύρων, δοτικός, γεννηθεὶς τῇ 12 Δεκεμβρίου 1845, εἰχε τόσες γέλιακαν μόλις δεκαοκτὼ ἔτῶν, νὰ περιβληθῇ στέμμα, ὅπερ ἄλλος θύτης γένεται νὰ θεωρήσῃ ἀκάνθινον. Οὐδὲ ἐφέδησε τὸν ὑπερβόρειον ἥγεμονίθην ἢ ἀγνοια τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν ἔξεων τοῦ μασημένου λαοῦ, οὐδὲ ἔμελλε νὰ βασιλεύσῃ. 'Αναβούντων ἐπὶ θρόνου γέλιος καὶ πρώιζα σαλευθέντα καὶ μὲ μόνην τὴν μικρὰν πεῖσαν τῶν κυμάτων τῆς θαλάσσης ἐθάρρησεν ὁ τέως δόκιμος τοῦ βασιλικοῦ ναυτικοῦ τῆς Δανίας νάντιμετωπίση πέλαγος ἀγνωστον καὶ πολυκύμαντον, ἐν φύσει σαλεύετο δίκην νυδὸς ἀπηδαλιουχήτου ἢ μικρὰ κιβωτὸς μεγάλων παράσσεων καὶ ἐπιβλητικῶν ἐθνικῶν ἐπαγγελιῶν.

'Εχων ἀκράδαντον ἐξ ἀρχῆς πεποίθησιν ἀφ' ἐγὸς μὲν ἐπὶ τὴν ιδίαν ἀντίληψιν καὶ φιλοπατρίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπὶ τὸ μέλλον τοῦ ἐθνους, γνήτωγχες εὐθὺς ἀμέσως ἀμπ τῇ ἀναρρήσει νὰ καταδείξῃ, διτὶ προώριστο καὶ ἐπεδάλλετο ναῦξην καὶ μεγαλύνῃ τὸ κράτος. Τρανὰ δὲ δείγματα τῆς τοιαύτης αὐτοῦ ἐπιβολῆς είνε γέραιος τοῦ ἐλληνικοῦ στέμματος ἐπὶ τῷ ὅρφῳ τῆς προσαρτήσεως τῆς Επτανήσου καὶ γέραιος τοῦ προσληφθείσα οὐπ' αὐτοῦ προσωνυμία «βασιλέως τῶν Ἑλλήνων» καὶ οὐχὶ «βασιλέως τῆς Ἑλλάδος», καθ' ἀποδοχὴ τοῦ ἐλληνικοῦ θρόνου προκάτοχος αὐτοῦ. Καὶ ἡ μὲν ἔνωσις τῶν χαριτωμένων ἐκείνων νήσων τοῦ Ιονίου, ἐν αἷς αἱ καρδίαι ἐπαλλον πάντοτε ὑπὲρ τῆς ἐλληνικῆς ιδέας καὶ ὅπου δὲ νεοελληνικὸς πολιτισμὸς εἴχεν ἐκδηλωθῆ ἐν πολλοῖς πρωτιστέρον τῇ ἐν ταῖς πρὸ αὐτῶν ἐλευθερωθείσαις ἐλληνικαῖς χώραις, ἔχαιρετίσθη δικαίως ὡς γέραιος τῆς ἐκπληρώσεως προαιωνίων πόθων τοῦ ἐλληνικοῦ, τείνοντὸς αἰς τὴν ἐθνικὴν ἐνότητα. 'Η δὲ νέα προσωνυμία, τῆς τὴν βαθείαν

εννοιαν διέγνω τήν Πύλη, ματαίως διαμαρτυρηθείσα, ἀπετέλει οίονει βασιλικὸν πρόγραμμα καὶ ὑπῆρξεν εὐοίωνος προαγγελία αὐξήσεως ἐθνικῆς.

Τὴν τὴν μετεραπόν τῆς ἀφίξεως εἰς Ἀθύνας, τὴν 19 Ὁκτωβρίου 1863, ὡμηνεν δὲ βασιλεὺς Γεώργιος ἐνώπιον τῆς Ἐθνικῆς συνέλευσεως, προεδρευομένης ὑπὸ τοῦ Ἀριστείδου Μωραΐτίνη, τὸν δρόκον, διτὶ θὰ προστατεύσῃ τὴν ἐπικρατεύσαν θρησκείαν τῶν Ελλήνων, διτὶ θὰ διατηρήσῃ καὶ θὰ ὑπερασπίζηται τὴν ἀνεξαρτησίαν, τὴν αὐτονομίαν καὶ τὴν ἀκεραιότατα τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους καὶ θὰ φυλάττῃ τοὺς νόμους αὐτοῦ. Οὐδεὶς ἐν τῷ δρκῷ ἔκεινῳ λόγος περὶ πολιτεύματος, ἀλλὰ μόνον περὶ νόμων, διότι τὴν συνέλευσις οὐ μόνον μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ καὶ πολὺ μετ' αὐτὴν δὲν εἶχεν ἀποπερατώσει τὸ κύριον τῶν ἔργων αὐτῆς, τὴν συζήτησιν καὶ φήμισιν τοῦ νέου Συντάγματος.

Ἄτελεύτητοι συζήτησεις καὶ ἀτέρμονες ἀντεγκλήσεις ἐφαίνοντο συνεχίζουσαι τὸ χάος, ὅπερ εἶχε γεννήσει τὴν ἐπανάστασις τὴν κρημνίσασα τὸν θρόνον τοῦ Ὀθωνος. Τὸ πρῶτον αὐτόχρημα βασιλικὸν ἔργον τοῦ Γεωργίου, τὸ πρῶτον βῆμα πρὸς παγίωσιν τῆς συντάξεως τοῦ βασιλείου ὑπῆρξε τὸ διάγγελμα ἔκεινο τῆς 6 Ὁκτωβρίου 1864, δι’ οὐ ἔταξεν εἰς τὴν συνέλευσιν διλιγοῦμερον προθεσμίαν πρὸς ἀποπεράτωσιν τῆς ψηφίσεως τοῦ Συντάγματος, καὶ δὲ ἐνώπιον αὐτῆς δοθεὶς τῇ 16 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους δρόκος περὶ τηρήσεως τοῦ Συντάγματος ἔκεινου. «Ορκίζόμενος ἐπὶ τοῦ Συντάγματος, κύριοι Πληρεξούσιοι, εἴπε τότε πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους τοῦ ἔθνους δὲ βασιλεὺς, πιστεύω, διτὶ τὴν ἀκριβής καὶ πιστὴν ἐφαρμογὴν αὐτοῦ τε καὶ τῶν νόμων τοῦ Κράτους είναι ὑποχρέωσις τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἀρχομένων».

Τὴν εὐσταθής φωνὴν, μεθ’ ἣς ἀπήγγειλε ταῦτα δὲ βασιλεὺς, ἐδείκνυεν τὴν τὰς ταχείας προόδους δὲς εἶχεν ἐπιτελέσει ἐν τῇ ἐκμαθήσει τῆς γλώσσης τῆς νέας αὐτοῦ πατρίδος ὑπὸ διδάσκαλον σοφὸν καὶ πιστὸν, τὸν ἀείμνηστον Στέφανον Κουμανούδην, ὃν εὐδέποτε ἐπαύσεν ἐκτιμῶν καὶ ἀγαπῶν.

‘Η δοθεῖσα κατενάπιεν τοῦ ἔθνους ἐπίσημος ἐπαγγελία περὶ τηρήσεως τοῦ Συντάγματος δὲν ὑπῆρξεν ὑπόσχεσις κενή. Ήση γλυκὸν ἔτη καὶ δεκατηρίδες, παρηλθεν ὡμισυς δλος αἰών, καὶ δ βασιλεὺς Γεωργίος οὐδέποτ’ ἐλησμόνησε τὰς δύο ἀγκύρας, ἐφ’ ὃν εἶχε δηλώσει, δτι θὰ ἐστήριξε τὸ σκάφος τῆς πολιτείας. Λέγομεν πολλάκις, δτι οὐπερβάλλουσιν ἡ φαύδονται οἱ νεκρολόγοι.. Άλλ’ ὁ λιθοβολεῖς, δςτι; θὰ ἐπεχάρασσεν ἐπὶ τῆς ἐπιτυμβίου πλακήδες τοῦ νεκροῦ βασιλέως τὰ δύο αὐτοῦ ρητὰ, ‘Ισχύς μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ μου καὶ Ἀκριβής καὶ πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Συντάγματος καὶ τῶν νόμων τοῦ Κράτους, οὐδὲν ἄλλο θὰ ἐπραττεν ἡ νὰ φωτογραφήσῃ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ Γεωργίου Α’.

Τὸν λαόν του ἡγάπησεν ἀληθῶς ὡς πατήρ. Εἶνε θαυμαστὸν πράγματι πῶς τὸ ἡγεμονικὸν ἐκεῖνο γέννημα τῶν ὅμιχλῶν τοῦ βορρᾶ κατώρθωσε νὰ διειδύσῃ μετὰ διανοίας φωτεινῆς εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς τοῦ μεσημβρινοῦ, εὐχινήτου, εὐπαθοῦς, πολυσαλεύτου, εὐμεταβόλου λαοῦ του καὶ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἄνακτα λαῶν δημοκρατικὸν, εἰς πατέρα αὐτῶν ἀμα καὶ ἀδελφὸν, ἀγαλλόμενος μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ συμπάσχων, προσισθανόμενος τὰς θελήσεις αὐτοῦ καὶ πολλάκις προλαμβάνων αὐτὰς, συγκαταβαίνων μέχρις αὐτοῦ καὶ συνανύψομενος μετ’ αὐτοῦ ὑφουμένου. Υπῆρξε πάντοτε ὁ ἐμπειρος κλειδούχος τῆς ψυχῆς τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, κρατῶν πιστῶς τὴν κλειδα τὴν δυναμένην νάνοινη τὰ ἐνδόμυχ’ αὐτῆς καὶ γινώσκων, παρισταμένης ἀνάγκης, νὰ στρέψῃ ἐντέχνως τὴν δικλειδα τῆς ἀσφαλείας. Εἰς πάντας προσιτὸς, ἔχων τὰς πύλας τῶν ἀνακτόρων ἀνοικτὰς εἰς τοὺς μικροὺς δσον καὶ εἰς τοὺς μεγάλους, δεχόμενος τοὺς φοιτητὰς, τὰς ουντεχνίας, τοὺς ἀνυπομόνους καὶ τοὺς ἐξημμένους μετὰ τῆς αὐτῆς εύκολίας μεθ’ ἡς καὶ τοὺς συμδούλους τοῦ στέμματος, εἶχε πάντοτε εἰς τὰ χεῖλη τὸ μειδίαμα, τὴν γλυκύτητα εἰς τὸν ὄφθαλμον, ἔνα καλὸν λόγον δι’ δλους. Ποσάκις, ἐν ᾧ ἐφαίνοντο δγκούμενα τὰ κύματα λαϊκῆς ἐξεγέρσεως, ἔθνικῆς ἀνυπομονησίας, πολιτικῆς ἀναστατώσεως, ἤρκει νά ἐπιφανῇ ἐπὶ τοῦ ἔξωστου

τῶν ἀνακτόρων ἀτάρακτος καὶ γαλήνιος διὰ γάπελθωσιν ἀπαντεῖς γῆςγοι, ἐπανεργόμενοι· αἰσ τὸ κατὰ βάθος εὐάγωγον τοῦ "Ελληνος καὶ θύγατροςτυμάνοι, πολλάκις ἐπευφημοῦντες καὶ γειροχροτοῦντες τὸν εἰσχοντοποιόν." Λανεύ ἀνθέων ὥγητορικῶν, ἔνευ κομβάτος λόγον, κατεύθυντα πολλάκις νὰ μαλάζῃ, νὰ πείσῃ, νὰ κατευνάζῃ τὴν λακοῦν ὁρμὴν ἢ θύελλαν μὲ τὴν γνωστήν του ἐκείνην ἐπωδὸν Παιδιά μου, σᾶς ἔχω τοὺς τὴν καρδιά μου. 'Αλλ' ἡ φράσις ἐκείνη ἡ ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ λαοῦ ἐκφερομένη δὲν ἡ, το σημειωτική σφριστείχ, ἀλλ' ἀπέρρεε φυσικῶς ἐκ χειλέων πατρὸς ἐπευθυνομένου πρὸς τέκνα, καὶ ὁ πατήρ εἶχε παισθῆ, ὅτι τὰ τέκνα πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν, καὶ οἶνει ἀνενεοῦτο ἐκάστην φοράν ἀπὸ τοῦ ἀνακτορικοῦ ἐξώστου τῶν Ἀθηνῶν ἐν ὑπαίθρῳ ἡ ὁμολογία ἡν εἶχε δώσει ἐν τῇ αἵμοσύῃ τῶν τελετῶν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Χριστιανούργου πρὸς τοῦ Κανάρη, τοῦ Ζαΐμη, τοῦ Γρίβη Ιοχής μου ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ μου.

Καὶ πῶς νὰ μὴ ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα του ὁ λαὸς ἐκείνος, δεῖτις ἔθλεπεν αὐτὸν ἀναστρεφόμενον μεταξύ του ἀπλοῦν, φιλομετῆ καὶ εὑπροσῆγορον, δεῖτις εἶχε τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐπικοινωνῇ μετ' αὐτοῦ ἀνεύ δυσχερείας καὶ οίκείως, συνήντα αὐτὸν πολλάκις συναγκωνεύμενον ἀπερίτως μετὰ τῶν ὑπηκόων κατὰ τοὺς μονήρεις αὐτοῦ περιπάτους μέχρι τῆς τελευταίας ὥρας τοῦ βίου ἐν τελείᾳ ἀφοβίᾳ καὶ ἀπαραμειώτῳ ἐμπιστοσύνῃ καὶ εἶχε πολλαπλὰ δείγματα τῆς φυγικῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος καὶ τῆς εὐαγγελικῆς ἀμνησικακίας;

'Ἐπισφράγισμα δὲ τέλος τῆς στοργικῆς αὐτοῦ ἀγάπης πρὸς τὸν ἑλληνικὸν λαὸν, τὸν ιδιον ἑαυτοῦ λαὸν, εἰνες ἡ βασιλικὴ διαθήκη, ἐν ἣ τὴν θερμὴν ἀγάπην ἐκείνην, ἡν ἐκείνος διὰ παντὸς τοῦ βίου διετράνωσε, μετεβίβασε καὶ εἰς τὰ τέκνα ὡς κυριώτατον ἔρεισμα τῆς δλῆς αὐτοῦ δυναστείας.

Συμπαρομάρτυμα δὲ τῆς πρὸς τὸν λαὸν ἀγάπης ὑπῆρξεν ἐν τῷ πολιτικῷ βίῳ τοῦ Γεωργίου Α' ἡ εἴσορκος τῆρησις τῶν συνταγματικῶν αὐτοῦ ἐπαγγελιῶν. Διὰ βασιλείας μακρὰς, διαρ-

κεισάσης ἡμίουν δλον αἰῶνα, εὐρέθη πολλάκις ἀντιμέτωπος πολιτικῶν δυσχεραιῶν ἐσωτερικῶν τε καὶ ἔξωτερικῶν, εἰδὲ πολλάκις τὴν πολιτείακήν μηγαντὶν κινδυνεύσυσταν νὰ σταματήσῃ ἢ νὰ συντριβῇ, καὶ γλυκὸν περιστάσεις, καθ' ἃς ἄλλοτε μὲν ἐφαίνετο κινδυνεύων αὐτὸς αὐτοῦ ὁ θρόνος, ἄλλοτε δὲ ἀπ' αὐτοῦ καὶ μόνου προσεδοκᾶτο ἡ σωτηρία. Ἀλλ' ὁ μὲν ἴδιος αὐτοῦ κινδυνὸς ἦτο παροδικὸς καὶ ἀπεφαύγετο διὰ τῆς ἐκτάκτου αὐτοῦ εὐεπιφύχει καὶ τῆς παρακολουθήσεως τῆς λαϊκῆς θελήσεως ἐν πεποιθήσει εἰς τὴν καὶ παρὰ πάντα τὰ φαινόμενα ἔδραλιν ἀγάπην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὴν βασιλείαν. Ἡ δ' αὐτοτερά αὐτοῦ εὐεργεία ἐν τῇ τηρήσει τοῦ μετὰ τοῦ ἔθνους συνταγματικοῦ συμβολαίου ἀπεμάκρυνεν αὐτὸν ἀπὸ πάσης ἐν οὐ δέοντι χρήσεως τῶν προνομιῶν τοῦ στέμματος καὶ ἀπὸ τοῦ κινδύνου τῆς μεταπτώσεως εἰς οἰκανδήποτε ἐνέργειαν ἀπολυταρχικήν. Οὐδέποτε καν ἐπεδίωξε νὰ συγκροτήσῃ ἴδιον βασιλικὸν κόμμα, νὰντιτάξῃ εἰς τὰ διαμαχόμενα ἐν τῷ κοινοδουλίῳ κόμματα Ἰδίαν φατρίαν αὐλοφίλων περισσαινόντων τὸν ἥγεμόνα εἴτε καὶ ἀπλῶς πρωτισμένων νὰ παρέχωσι τὴν ἀναγκαῖαν λαορροπίαν εἰς τὸ πολλάκις ὑπὸ τῆς ὄρμῆς τῶν πολιτικῶν παθῶν ταλαντευόμενον σκάφος τῆς πολιτείας. Τὰ ἐπ' αὐτοῦ ἐνίστε κληρθέντα βασιλικὰ ἢ αὐλικὰ ὑπουργεῖα μόνον τὸ ὄνομα φέρουσι τοισθιν, ὑπῆρξεν δὲ πολὺ μᾶλλον ἄχροι κυβερνήσεις ἐξ ἀνόρων τῆς ὑπηρεσίας συσταθεῖσαι. Τὸ κόμμα τοῦ βασιλέως Γεωργίου ὑπῆρξεν αὐτὸς ἐκεῖνος, ἐκεῖνοι δὲ, εἰς οὓς ἡναγκάζετο νὰ προσφύγῃ ἐν ἀνάγκῃ ἐκτὸς τοῦ κύκλου τῶν συνήθως κυβερνώντων, δὲν ἔσαν ἐργάται αὐλικῶν σκευωριῶν, ἀλλ' εὔορκοι συνταγματικοί πολίται, πρόθυμοι νὰ ὑπηρετήσωσι πιστῶς τὸ ἔθνος δῆμον καὶ τὴν βασιλείαν. Καὶ ἐκτὸς δὲ τῶν πολιτευομένων δὲν ἐπεζήτει κόλακας, ἀλλ' ἐκτιμητὰς, συμβούλους καὶ φίλους, δυναμένους καὶ θέλοτας νὰ λαλῶσιν εἰς αὐτὸν μετὰ παρρησίας καὶ ἀνυποκρίτως. «Σὲ ἀγαπῶ, διότι μοῦ λέγεις τὴν ἀλγήθειαν» συνεθίζει νὰ λέγῃ

εἰς πιστόν του μάτηκον σύνδεποτε πολιτευθέντα, ἀλλὰ τοιμώμενον διὰ τῆς ὑψηλῆς αὐτοῦ ἀκτιμήσεως.

Οὕτως ἐγκολπύθεις πάντοτε μένων εὐόρκως ὁ πρῶτος συνταχματικὸς πολίτης καὶ ἐν αὐτοῖς ταῖς ὥραις, καθ' ἃς ὁ ἀλληγορικὸς λαός, θεραργμένος ποτὲ ἐκ τῆς πολιτικῆς διαμάχης καὶ τοῦ ἀδιεξόδου τῶν ἀνωμαλιῶν, εἰς ἃς ἡγον αἱ κομματικαὶ συγκρούσεις, ἐφαίνετο διατεθειμένος εἰς τὸν βασιλέα καὶ μόνον νὰ ἐναποθέσῃ πᾶσαν ἀλπίδα καὶ αὐτὸν μόνον ἀπεξεδέχετο ὡς σωτῆρα. Εἶπερ τις καὶ ἄλλος ἢν γνώστης τῶν πραγμάτων καὶ τῶν προσώπων, ἀπέρυγε πάντοτε τὰς βιαίας λύσεις, τυρῶν δὲ τὴν πεικανονισμένην γραμμήν μεταξὺ τοῦ ἀνευθύνου καὶ τῶν ὑπεύθυνων καὶ μένων ἐντὸς τῶν συνταχματικῶν ὅρίων εὑρίσκεν αἴφνης εὐστρόφως ἀπροσδέκητον διέξοδον σώζουσαν ἔχυτὸν καὶ τὴν κατάστασιν καὶ ἐπαναφέρουσαν τὰ τεταραγμένα πνεύματα εἰς τὴν γαλήνην, τὰ διασεσαλευμένα πράγματα εἰς τὴν εὐθείαν τροχιάν. Ή δὲ πολλάκις ἐπιδειχθεῖσα τοιαῦτη αὐτοῦ δεξιότης, καρπὸς ὑπερόχου διπλωματικῆς εὐφυίας, διετρανώθη μάλιστα κατὰ τεὺς κρισίμους καιροὺς τῆς στρατιωτικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1909, διε μετ' ἀλγούς ἐνδομύχου προσήγνεγκεν εἰς τὸ ἔθνος καὶ αὐτὴν τὴν θυσίαν τῆς πατρικῆς αὐτοῦ στοργῆς.

Ἔτοι δὲ διακρίνουσαν αὐτὸν διπλωματικὴ δεξιότης καὶ ἐμπειρίᾳ ἐν ἀπεσφυγῇ τῶν ἄκρων ὑπῆρξε τὸ πρόγραμμα' αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ χειρισμῷ τῆς ἔξωτερηκῆς πολιτικῆς. Διὸ τὴν προσγωγὴν τῶν ἔθνων συμφερόντων προστίμησε νὰ ἐπιδιώξῃ βραδύτερον μέν πως, ἀλλ' ἀσφαλῶς δι' ἐπιτυχῶν συνδυασμῶν, διὰ τῆς μετὰ ξένων ἡγεμόνων, ἐν οἷς καὶ ὑψηλοὶ συγγενεῖς τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλικοῦ οίκου, καὶ Εὐρωπαίων πολιτευτῶν συνεννοήσεως, ἦν ἐκαλλιέργεις κατὰ τὰς συγχάς αὐτοῦ ἀποδημίας, καὶ διὰ τῆς βαθμιαίας ἐξελίξεως τῶν ἔθνων δυνάμεων μᾶλλον ἢ διὰ σπασμωδικῶν ἐνεργειῶν καὶ ἐνόπλου βίας. Οὕτω δ' ἐπιτυχῶς καταρθώθη ἄνευ πολέμου ἢ εἰς τὴν Ἐλλάδα υπὸ τῆς ἐν Βερολίνῳ συνδιασκέψας τοῦ 1880 ἐπιδίνασις νέων χωρῶν ἐν Θεσσα-

ία και Ἡπείρῳ ματὰ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν μέχρι τοῦ Θυάμιδος ἡ πειρατικῶν χωρῶν καὶ ἡ ἐν ἑταῖροι 1881 ἀναίματος προσάρτησις τῆς νοτίου Θεσσαλίας καὶ μικροῦ μέρους τῆς Ἡπείρου.

Ἄλλα παρότι τὴν προτίμησιν τῶν διπλωματικῶν ἐνεργειῶν καὶ τὴν ἐκ τῶν ἐνόντων ἀποφυγὴν συγχρούσεως πρὸς τὴν διθωμανικήν αὐτοκρατορίαν, πρὸς ἣν ἔμελλε νὰ εἴναι ἄνισος ὁ ἀγών ἐφ' ὅσσον ἡ Ἑλλὰς ἀπεδύετο εἰς αὐτὸν μόνη καὶ μετὰ δυνάμεων ἀπαρχασκεύων, αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ ἡ ἀκάθεκτος ἐπιθυμία τοῦ ἔθνους πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν ἀλυτρώτων καὶ ἐπέκτασιν τῶν στενῶν ὁρίων τοῦ κράτους ἦγαγον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου ἐν περιετάσεωι εὑρωπαϊκῆς ἀνωμαλίας. Ἡ διαταράξεως τῶν κατὰ τὴν χερσόνησον τοῦ Αἴμου εἰς ἀποπείρας ἀπελευθερωτικῆς καὶ ἀγῶνας ἔθνους συγκινήσαντας μετὰ τῆς φυχῆς τοῦ ἔθνους καὶ τὴν τοῦ βασιλέως καὶ κλονήσαντας ἐνίστηκαν βάθρων τὸ πολιτειακὸν σύστημα.

Κυριώτατον τοιοῦτο ζήτημα ὑπῆρξε τὸ κρητικὸν, διῆκον δι' ὅλης σχεδὸν τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου. Ἡ ήρωικὴ Κρήτη ἡ πάντοτε δυσηγήσις δάκνουσσα τὸν τουρκικὸν χαλινὸν ἀπέδειξεν ἥδη κατ' αὐτὰ τὰ πρώτα ἐτη τῆς νέας βασιλείας διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1866-1869, διε ὥργα ἀκαθέκτως πρὸς τὴν πολυπόθητον ἔνωσιν μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος. Ἄλλα καὶ μετὰ τὴν κατάπνιξιν τῆς αίματηρᾶς ἐκείνης ἐπαναστάσεως ὁ κρητικὸς ἀναβρασμὸς, συμπαρασύρων καὶ εἰς συμμετοχὴν καὶ ἐνέργειαν τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος, ἤγαγε τέλος τῷ 1898 εἰς τὴν αὐτονομίχν τῆς νήσου ὑπὸ τὸν βασιλόπαιδα Γεώργιον ὃς διατονόμησε τὴν δριστικὴν αὐτῆς ἔνωσιν μετὰ τῆς Ἑλλάδος. Παντοὶαι δὲ ἀναβολαὶ, ἐσωτερικαὶ ἀνωμαλίαι: καὶ παρελκόσεις τῶν Δυνάμεων καὶ τῆς Πύλης δὲν ἥδυνήθησαν νὰ κάμψωσι τὴν ἔμμονον θέλησιν τοῦ κρητικοῦ λαοῦ περὶ τῆς συμπεριλήψεως τῆς νήσου εἰς τὰς χώρας τὰς τεταγμένας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ βασιλέως τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν τούτῳ Σὲ τῷ μεταξὺ πεθ. τῆς εἰς τὴν Κρήτην καθέδου τοῦ βασιλόπαιδος Γαργίου δι' Ἑλλὰς εύρεθη πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων λαύτης ἐπὶ τῆς νήσου, ἐκ νέου ἐπαναστησάσης, ἵσταται μόνη τὸν ἄνισον πόλεμον τοῦ 1897. Σὲ τούτον εἰς τὴν ἡταν αὐτῆς.

Αἱ ἐπελθοῦσαι ἐκ τοῦ πολέμου ζημίαι, ἡ διασάλευσις τῶν οἰκουμενικῶν καὶ οἱ ἔσωτεροι πολιτικοὶ κλονισμοὶ δὲν ἴσχυσαν εἰς τέλος ἀγάγωσιν εἰς ἀπογοήτευσιν καὶ νάρκην. Ὁ ἀτυχῆς ἐκεῖνος πόλεμος ἐγρηγόρευσε λεληθότοις καὶ κατὰ μηρὸν εἰς ἀναβάττους τῆς χώρας οἶονει ἐν νέᾳ κολυμβήσαρι.

Ἡτο αἰσθητὴ ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀκδικήσεως, ἡ ἀνάγκη τῆς ἀπουλώσεως τῶν πληγῶν τοῦ παρελθόντος, ἡ ἀνασύνταξις τῶν στρατιωτικῶν καὶ ναυτικῶν ὅμιλων τοῦ κράτους, ἡ ἀναμέρησης τοῦ ἔθνους. Οἱ δὲ βασιλεὺς Γεώργιος, ἀχθόστος, ὡς πάντοτε, ἀπὸ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς λαϊκῆς θελήσεως, ἀτράπη μετ' αὐτοῦ προθύμως τὴν ὁδὸν τῆς νέας ἔξελίξεως τῶν πραγμάτων, καὶ δὲν ἀπεῖνε πάτησεν εὐδέλειαν αὐτῇ προσέλκησε χαρακτήρα ἀνυπομονώτερον καὶ ὀριμητικότερον, κινδυνεύοντα ἐν τῇ σπουδῇ τῆς ἀνοικοδομήσεως νὰ σφράγῃ πᾶν τὸ προστυχόν. Οὐδέποτε πρότερον ὁ βασιλεὺς Γεώργιος εἶχεν ἀνησυχήσει: τόσον περὶ τῆς τύχης τοῦ κράτους, οὐδέποτε εἶχε παραστῆ, ἀνάγκη τοσαύτης προσοχῆς. Τότε εἰπερ ποτὲ κατεψάνη, ἢ πραστῆς τοῦ χαρακτήρος, ἡ ἀνεξικακία καὶ τὸ πρακτικὸν πνεύμα τοῦ ἀγαθοῦ ἥγεμόνος. Τότε εἰπερ ποτὲ κατεῖσθη, ἢ δεξιεύτης τῆς οἰκοστροφίας αὐτοῦ, παύσαντος τὴν τριχυμίαν καὶ ἐπαναγαγόντος τὴν γαλήνην.

Ἄλλ' ἐν τούτοις τὸ ἔθνος εἶχε κατὰ μηρὸν ἀνυψωθῆ ἀλλὰ φρονηματισθῆ. Τὸ σύνολον τῶν διακυμάνσεων, τῶν πικριῶν ἡμέρων αἰώνος δὲν εἶχον ἀναστεῦσει τὴν πρόσβεσιν τοῦ ἔθνους. Η ἀπαρακώλυτος ἐξάσκησις τῶν συνταγματικῶν ἐλευθεριῶν εἶχε προαγάγει καὶ τονώσει τὴν φιλεργίαν καὶ ἐπιχειρηματικότητα καὶ τὴν τελεσφόρον ιδιωτικὴν πρωτοδουλίαν, ἐν τῷ ἀριστερῷ

ἀνθέων τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου προστατευομένην ὑπὸ τῆς πολιτείας καὶ τοῦ θρόνου καὶ ἀριθμητικού συμβολήν τοῦ πολλάκις ὑπὸ τῆς γῆγερονικής συναρχείας καὶ συμπράξεως αὐτοῦ τοῦ βασιλέως, τῆς σεπτῆς ἀνάστασης καὶ τῶν βλαστῶν τοῦ Θρόνου. Η ληστεία ἡ λυμανισμένη, τὴν χώραν εἶχεν ἐκλίπει, τὸ ἐμπόριον, ἡ βιομηχανία καὶ ἡ γεωτελία εἶχεν προσχθῆ ἐν βαθμῷ καταπληγτικῷ, ἡ συγκοινωνία εἶχεν ἐπεκταθῆ, τὰ μέγιστα, ἡ παθεία ἔδωκεν διτημέρα: ἐπαντανομένη καὶ βελτισμένη, ἡ οἰκονομική εὐπραγία καὶ πόστις εἶχον μεγάλως προσθεύσει, σὺν δὲ τοῖς ἄλλοις ἡ στρατιωτική καὶ ναυτική σύνταξις εἶχε προσλάβει νέας δυνάμεις. Τηλαγγές δὲ πρόσωπον τῶν τοιούτων προσόδων γέδυνατο νὰ θεωρηθῇ αὐτὴ ἡ πρωτεύουσα τοῦ κράτους, ἡτις ἀντὶ πολίσματος οἰκουμένου ὑπὸ ὅλιγων δεκάδων χιλιάδων κατοίκων, σίκ το κατὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ βασιλέως Γεωργίου, εἶχεν ξέσλιγθῆ εἰς πόλιν μεγάλην καὶ ὥραιαν διακοσίων σχεδὸν χιλιάδων, κέντρον ἀντάξιον τοῦ δικού ἑλληνισμοῦ.

Ο βασιλεὺς Γεώργιος, τελῶν τὸν Οκτώβριον τοῦ 1913 τὴν πεντηκονταετηρίδα αὐτοῦ, θὰ γέδυνατο νὰ ἐπαναλάβῃ εἰλικρινῶς τὸ τοῦ Ἀποστόλου τὸν ἀγῶνα τὸν καὶ δὴ τὴν ιγνώσιμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετιγράψα καὶ νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὸ ἔθνος καὶ τὸν πεπολιτισμένον κόσμον τὸ μὲν κράτος γὺνετον, τὰς δὲ γενομένας ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ παντοίας προσόδους τελεσθείσας οὐχὶ κατ' ἀριθμητικήν, ἀλλὰ κατὰ γεωμετρικήν ἀναλογίαν. Ως ἐπίστεψιν δὲ τοῦ μακροχρονίου ἔργου, δι' οὗ συνεδέθη ἀρρήκτως πρὸς τὴν νέαν αὐτοῦ πατρίδα, θὰ γέδυνατο νὰ δείξῃ καὶ τὸν βασιλεὺον αὐτοῦ θρόνον τὸν ἐστηριγμένον ἐπὶ τῆς ἀγάπης τοῦ λαοῦ του περιστοιχιζόμενον ὑπὸ ἀνάσσης πολυφιλήτου, θλαρᾶς μητρὸς τοῦ ἑλέους καὶ τῆς φιλανθρωπίας, καὶ βλαστῶν εὐθαλῶν συναποτελούντων οἰκον βασιλικὸν σύντεθραμμένον ἐν τῇ ἀγάπῃ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος καὶ προωρισμένων δικαίως νὰ συνφίγξωσιν ἔξαει τοὺς μεταξὺ τοῦ θρόνου καὶ τοῦ ἔθνους δεσμούς.

‘Αλλ’ ή θεία πρόνοια ύπεφύλασσεν εἰς τὸν βασιλέα πρὶν ἡ συμπληρωθῶσι τὰ πεντήκοντα ἐτὴ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ καὶ ἔτέραν εὐτυχίαν, τὴν μαγίστρην τῶν ὑπηρεσιῶν ἣν γῆδύνατο νὰ παράσχῃ εἰς τὸ ἔθνος. Ήντυχησε μετὰ τοῦ λαοῦ του νὰ ἰδῃ τὴν Ἑλλάδα περιβαλλομένην τὴν πανοπλίαν τοῦ μεγάλου ἀγῶνος καὶ προβείνουσαν ἐν μέσῳ τοῦ δρυμαγδοῦ τῶν μαχῶν νικηφόρον εἰς πάτρια ἐδάφη δεδουλωμένα, εἰς ἡ δὲ στρατηλάτης υἱός του, διπρωτότοκος τοῦ ἔθνους, καὶ δὲ διαφνοστεφής του στόλος ἀπέδιδον τὴν πολυπόθητον ἐλευθερίαν. Ήντυχησε νὰ ἰδῃ μυριάδας λαῶν ἐλληνικῶν ἀλυτρώτων βρεχόντων διὰ δακρύων χαρᾶς τὰ κράσπεδα τῆς πολεμικῆς στολῆς τοῦ ἐλευθερωτοῦ καὶ στεφόντων τὴν βασιλικήν του κόμην μὲ τὴν δάφνην τῆς νίκης. Οὐειρά προσιώνια τοῦ ἔθνους ἐπραγματοποιοῦντο ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν του, καὶ μεστὸς ὑπερηφανείας καὶ χαρᾶς ἐπὶ τῇ ἀναστάσει τοῦ γένους εἰσῆλθεν δὲ προεδροκόμενος Μεσσίας εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλληνικῆς Μακεδονίας. Καὶ, ἐν ᾧ ἐδόμεσυν εἰς τὰ ὄτα αὐτοῦ τὰλληλούνια τῆς χαρᾶς καὶ τὰ ώσαννά τοῦ θριάμβου, ἐμεινεν ἐκεῖ, ἀναμένων τὴν αὔριον, ἀγρυπνος φρουρὸς τῶν δικαιωμάτων τοῦ νικηφόρου ἔθνους, ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων, ἐτοιμος νὰ δεχθῇ εἰς τὴν μεγάθυμον καρδίαν πᾶσαν ἄλλην σφαῖραν μᾶλλον ἢ ἐκείνην ἥτις γῆδυνήθη νὰ διψῇ νεκρὸν χαμαὶ τὸν πατέρα τοῦ ἔθνους, τὸν φέροντα διὰ παντὸς τοῦ βίου καὶ ἐξακολουθήσαντα νὰ φέρῃ καὶ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἔνα καὶ μόνον θώρακα, τὸν θώρακα πίστεως καὶ ἀγάπης, περὶ οὓς ἐπέστελλεν δὲ Παῦλος πρὸς τοὺς Θεσσαλονικεῖς.

Οἱ ἀνδριάντες, οὓς θὰ στήσωσιν αὔριον εἰς τὸν ἐλευθερωτὴν αἱ ἀλυτρωτοὶ τῆς χθὲς πόλεις, τὸ μυστισμοῦσαν, διπερ θὰ ἐγείρῃ εἰς τὸν μάρτυρα εὐγνωμονοῦσα τὴν πολιτεία, δὲν θὰ δυνηθῶσι ποτὲ νὰ ἔχωσι τὸ μεγαλεῖον τοῦ δευτέρου θρόνου, διὸ θυγατρῶν ὑπὲρ τῆς μεγάλης Ἑλλάδος ἔστησεν εὐπαγή καὶ αἰώνιον ἐν αὐτῇ τῇ καρδίᾳ τοῦ γένους δὲ «βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων».